KARATENLİ ŞİİRLER

Seçki

ÖZCAN ÖZBİLGE

YAZKO 1983
ÇEVİRİ ŞİİR BÜYÜK ÖDÜLÜ

yazko

KARATENLİ ŞİİRLER
ÖZCAN ÖZBİLGE
yazko
151

YAZKO
Türkocağı Cad. No: 17-19
Cağaloğlu — İstanbul
22 78 45

YAZKO 1983
ÇEVİRİ ŞİİR BÜYÜK ÖDÜLÜ

Bu kitap Ağaoğlu Yayınevi Tesisleri'nde
dizildi, basıldı, ciltlendi 27 73 37
Kapak Sait Maden
İstanbul, 1982

KARA TENLİ ŞİİRLER

Türkçesi:
ÖZCAN ÖZBİLGE

Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim
Kooperatifi

ZENCİ ŞİİRİ ÜZERİNE

Onsekizinci yüzyılda Birleşik Amerika'da kendi çabalarıyla okuma ve yazma öğrenebilen köleler parmakları koparılarak cezalandırılırdı. 1820'da Kübalı siyah ozan Juan Francisco Monzano onbir yaşında şiir okuduğu ve yazdığı keşfedilince ağır işkencelerle cezalandırılmış ve ağzı dikilmişti. Kuzey Amerika'da bunlar olurken Latin Amerika'da siyasetten sanata değin bir çok alanda siyahlar ve melezler öne çıkan isimler yetiştiriyorlardı. Uzun yıllar her türlü baskı ile siyahların bir çok alanda gelişimini engelleyen Kuzey Amerikan ırkçılığı bir yandan İngilizce yazan Zenci Amerikan ozanlarının ortaya çıkışını geciktirmiş ama öte yandan getirdiği ayrımcılıkla Zenci yaratısının genelde Amerikan sanatı dışında ayrı bir yol tutarak gelişmesine yolaçmıştır. Irk ayrımının bu denli güçlü olmadığı Latin Amerikan ülkelerinde ise renkli sanatçılar toplumun diğer kesimleriyle bütünleşebilmişlerdir. Bu nedenledir ki bugün bir Amerikan Zenci Şiiri yanında örneğin bir Brezilya zenci şiirinden sözedemiyoruz.

Zenci yaratısı beyazların eğitim yollarını tıkamaları nedeniyle uzun süre doğmaca halk şarkıları ve halk danslarıyla yaşadı. Özellikle müzik alanında Afrikalı ve Batılı Hıristiyan unsurlar yeni ve ortak yaşam türünün de biçim verici etkisi altında kısa zamanda kaynaşarak zengin ve bağdaşık bir birikim yarattılar. Sonraları bu birikim bazı alanlarda öylesine güçlendi ki zamanla beyazları ve giderek bü-

tün batı dünyasını etkileyen ürünler verdi. Örneğin bu kültürün ürünleri Caz ve Soul müzikleri batı dünyasının da sınırlarını aşarak evrensel boyutlar kazandılar.

İşte ondokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan zenci ozanların önlerinde malzeme olarak kullanabilecekleri bu büyük birikim vardı. Ve onlar da böyle yaptılar. Çoğu kendi kendini yetiştiren bu kişiler zenci toplumundan kopmadılar, bir çok yerde zenci haklarının elde edilmesinde ve savunulmasında önderlik ettiler. Sonuçta ortaya çıkan şiir yalnızca zencinin yazgısını işlemekle kalmayıp yaşama ve evrene zenci gözüyle bakan ve genelde Amerikan şiirine oranla daha köktenci unsurlar taşıyan bir şiir oldu. İngiliz dilinde yazılmasına karşın bu dilin şiir geleneğinin dışında yeni bir yer yarattı kendisine. Bu çalışmanın başlığına da «Kara Tenli Şiirler» denilirken ozanların renklerinden çok şiir geleneğinin rengi vurgulanmak isteniyordu. Şunu da beilrtmekte yarar var; bugün Amerika'da zenci geleneğinde şiir yazan ve bu şiirleri zenci yazın dergilerinde yayın olanağı bulan sayısız beyaz ozan vardır.

Öte yandan yine İngiliz dilinde zenci ozanlarca yaratılan bir başka şiir geleneği de Batı Afrika'da doğdu. Çoğunluğunu eski İngiliz sömürgelerinin oluşturduğu bu ülkelerde yetişen ozanların Amerikan zencilerinin tersine İngilizce ana dilleri değildi. Hepsinin ortak özellikleri çok iyi eğitim görmüş ve uzun yıllar Avrupa'da yaşamış olmalarıydı. Bu ozanlar toplumsal konularla fazla ilgilenmediler. (Kuraldışılar da var doğal ki...) Şiirlerini daha çok içsel konulara adadılar.

Ne var ki Batı Afrika şiirinin, hemen yanıbaşında Fransız Afrikasında Fransızca yazan siyah ozanlarca geliştirilen «Négritude» okulundan etkilenmemesi düşünülemezdi. «Négritude» öz olarak bir «Kara

Afrikalı» kimliği arayışı idi. Ve kısa zamanda etkisini İngilizce yazan ozanlar üzerinde de gösterdi. Özellikle de Fransız Afrikasına ekonomik ve coğrafi yakınlığı bulunan Gana'nın ozanları üzerinde.

Afrika'da İngilizcenin şiir dili olarak kullanıldığı iki ülke daha var. Bunlardan biri Liberya, diğeri ise Güney Afrika Cumhuriyeti. Amerika'dan dönen zencilerce kurulmuş bulunan ve kıtanın en eski ülkelerinden biri olan Liberya, kurucularının düşlediği gibi Küçük Kara Amerika olamadıysa da ülkenin sanat ve yazın etkinlikleri Amerikan Zenci kültürünün etkisi altında gelişti. Güney Afrika'da ise içerik olarak Amerikan Zenci şiirine yaklaşan son derece içli ve duyarlı bir şiir gelişti. Dilimizde çok az incelenmiş bulunan Amerikan Zenci Şiiri'nden bir esinti, belki bir öncalışma olma savındaki bu küçük derlemeye bu üç ülkenin şiirinden de bir kaç örnek almanın gerektiğini düşündük.

Özcan Özbilge

GÜNEY AFRİKA

Richard Rive *

GÖKKUŞAĞININ BİTTİĞİ YERDE

Gökkuşağının bittiği yerde
Bir ülke olacak kardeşim,
Ve orada dünya bütün şarkılarını söyleyebilecek
Biz de birlikte söyleyeceğiz kardeşim, sen ve ben
Hem de senin beyaz olmana
Benimse olmamama karşın.
Biraz buruk bir şarkı olacak kardeşim
Çünkü ikimiz de besteyi bilmiyoruz,
Zor bir beste olacak kuşkusuz.
Ama sen ve ben öğrenebiliriz kardeşim.
Ne siyah ne de beyaz şarkı var aslında
Yalnızca müzik var kardeşim.
Ve işte bu o müzik, bizim de birlikte söyleyeceğimiz
Gökkuşağının bittiği yerde.

(*) *Ozanlar hakkında kısa bilgiler kitabın sonuna eklenmiştir.*

BEN RENKLİYİM

Liza Teyze
(Evet?)
Ben neyim?
(Ne demek sen nesin?)
Irmakta bir çocuğa rastladım
Dedi ki o bir Zuluymuş.
Teyzem güldü.
(Sen Renklisin.
Üç çeşit insan vardır;
Beyazlar, Renkliler
ve Siyahlar.
Beyaz insanlar en önce gelirler
sonra Renkliler
en sonra da Siyahlar gelir.)
Neden?
(Çünkü bu böyledir.)

Ertesi gün Joseph'i gördüğümde
Göğsümü döverek
Ben Renkliyim dedim.
O da ellerini çırptı ve güldü.
Joseph ve ben o yaz
uzun öğleden sonraların
çoğunu birlikte geçirdik.
Ben ondan biraz Zulu öğrendim,
o da benden biraz Afrikaans öğrendi.
Dopdolu geçiyordu günlerimiz.
En başta ırmak vardı araştırmak için.
Sonra benim yüzme derslerim vardı.
O yaz sopalarla kavga etmesini
söğüt dalları ve yapraklarından
yeşil şapka örmesini
ellerimle
kurbağa ve iribaş yakalamasını
ceylan kapanı kurmasını
ırmak kuşlarının seslerini yansılamasını
öğrendim.

Bizi ısıtan sıcak bir güneş,
ıslak bedenlerimizi kuruttuğumuz yeşil çimenler,
oynamak için killi çamur,
boğuşmak için ince kumumuz vardı.
Kocaman çekirgelerimiz vardı, yarıştırdığımız
Ağustos böcekleri vardı
gün kararınca sürülerle ortaya çıkan,
ve yüzlercesini yakaladığımız.
Gevrek kızarmış tuzlu böceklerin
o ayrıksı tadı vardı.
Söğütlerde hışırdayan rüzgarın sesi,
fırtına çıktığında duyduğumuz
gökgürültüsü vardı.
Kahkahalara boğulan iki çocuğun sesleri,
bizim seslerimiz vardı,
Joseph'in beyaz adamdan önce yaşamış
siyah kralları anlatan öyküleri vardı.

Evde sordum;
Liza Teyze
(Evet?)
Bizim de Renkli kralların var mıydı
beyaz adamdan önce?
(Hayır.)
Peki, biz nereden geliyoruz?
Joseph ve annesi beyaz adamdan önceki siyah kralların soyundan geliyorlar.
(Çok konuşuyorsun sen.) dedi teyzem gülerek ve saçlarımı okşayarak
(Git yıkan artık.).

Ellis Ayitey Komey

YIKIMDI YOLAÇTIĞIN

Vadilerden akan kanları gördüğümde,
Maonların korkuyla titrediklerini,
Ve palmiyelerin hastalıktan solduklarını gördüğümde
Anladım, sen benimle kalamazsın.
Ülkeme ışık tutmak bir yana
Yıkımdı yolaçtığın.

Bir elinde mum bir elinde kitapla
Kulübeme ilk girdiğin gün
Nasıl baktığını ansırken şimdi
Biliyorum; senin günlerin bitti artık.
Çiftte çubukta çekirgelerle
Yıkımdı yolaçtığın.

Şimdi neredeyse kurşun rengini almış toprağı
Beslediğinde yağmurun ilk damlaları
Bir elimde çapa, bir elimde buğday
Ve dudaklarımda bir ilenç: işe koyulacağım.
Toprak kurtulabilecek gibiyse eğer
Yolaçtığın yıkımdan.

Kofi Awanoor

KEDER ŞARKILARI'ndan

Bir şeyler oldu bana.
Bir şeyler hem de öyle büyük ki
Ağlayamıyorum bile.
Ne bir oğlum var
Silah atsın öldüğümde,
Ne de bir kızım ağlasın
Kapadığımda ağzımı son kere.
Yabanda dolaştım hep ben,
Yaşam dedikleri büyük yabanda.
Yağmur çaldı beni yere,
Bıçaklardan keskin kökleri ağaçların
Daladılar her yanımı.
Bir gün kurtulacak ve öleceğim.
Ne bir akrabam var ne bir kardeşim
Ölüm savaş açtı evimize.

A.L. Milner-Brown

KİMBİLİR?

Kimbilir. Altın topraklarla
Böylesine cömertce gönendirilmiş
Ve palmiyelerle bezenmiş,
Uzak yakın bütün büyük ulusların imrendiği
Bu Afrika bir gün dünyaya artniyetsiz
Barış ve dinginlik için önderlik edebilir.
Kimbilir? Kimbilir?
Ve Tanrı'nın zamanı yetkinliğe erdiğinde
Ve ayrı renklerin soyların sınıfların insanları
Onu önder edindiklerinde
Kin ve kötülük geçmişe gömüldüğünde
Barışın Prensi en sonunda Afrika'da
Yuvasını kurabilir.
Kimbilir? Kimbilir?

(Barışın Prensi: İsa Mesih, yalvaç)

Roland T. Dempster

AFRİKA'NIN SAVUNUSU

Ben sen değilim,
fakat sen bana
bir şans bile vermeyeceksin.
Benim ben olmama
izin vermeyeceksin.

Keşke sen olsaydım
ama biliyorsun
değilim
ve sen yine de
benim ben olmama
izin vermeyeceksin.

Benim olaylarıma
burnunu sokup karıştırıyorsun,
sanki seninmiş gibi,
sanki sen benmişsin gibi.

Haksızsın, akılsızsın
mantıksızsın;
benim sen olabileceğimi
senin gibi düşünüp
konuşup davranabileceğimi
düşünemezsin.

Tanrı beni ben
seni de sen olarak yarattı.
Tanrı aşkına
bırak ben ben olayım.

Fenton Johnson

YORULDUM ARTIK

Ben yoruldum artık çalışmaktan,
yoruldum bir başkasının uygarlığını kurmaktan;
ben dinleneceğim.
Lissy Jane,
sevgilim;
Son Şans barına gideceğim,
koca bir galon ya da iki cin içecek,
bir oyun oynayacak
ya da iki zar atacağım;
ve gecenin kalanını da
Mike'ın fıçılarından birinde uyuyarak geçireceğim.

Sen de bırakacaksın;
eski gecekondumuz yıkılsın gitsin,
çürüsün beyazların çamaşırları da
ve Kalveri Baptis Kilisesi dipsiz kuyulara gömülsün.

Gündüzlerini benimle evli olduğunu unutarak
geçirecek,
ve geceleri
Mike'ın, Son Şans'ın arka salonunda
bayanlara sunduğu
sıcak cinin peşine düşeceksin.

Çocukları ırmağa at;
uygarlık bize o kadar çok şey verdi ki
ölmek yeğdir
büyüyüp de renkli olduğunu görmekten.

Sök yıldızları da göklerden.
Yıldızlar belirlermiş yazgılarımızı.
Yıldızlar sorumludur benim de yazgımdan.

Bıktım, usandım artık ben uygarlıktan.

EGEMENLER

Dediklerine göre dertli Avrupa'da bir çok kral tacını tahtını bir günlük mutluluk için satmaya hazırmış.
Bense bir hükümdar gördüm, mutluluk taşını sımsıkı elinde tutuyordu.
Bir akşamüstü Philedelphia'da Lombart sokağında bir işçiye takıldı gözlerim.
Aysız bir geceden daha
koyuydu rengi. Un çuvallarından bir tahtta oturuyordu.
Ve iki küçük çocuk gitarlarıyla günün zenci müziklerini çalarken o haşmetle elini sallıyordu.
Tanrı Philedelphia'da Lombart sokağında hüküm süren majestelerini esirgesin.

Claude Mc Kay

ÖLECEKSEK

Eğer öleceksek ölelim, fakat domuzlar gibi olmasın
bu,
Avlanmış ve kıstırılmış, utanç dolu bir köşede,
İğrenç yazgımızla alay ederek havlarken
Kuduz ve aç köpekler çevremizde.
Eğer öleceksek, hey! o zaman onurumuzla ölelim,
Değerli kanımız boşuna akmasın yere.
Korkusuzca vuruştuğumuz canavarlar bile
İstemeseler de saygı duyacaklardır bize.
Hey kardeşler! birlikte göğüs vermeliyiz ortak
düşmana.
Sayıca çok üstün olsa da, cesur olduğumuzu
gösterelim ona.
Bin darbelerine onların bir öldürücü darbemiz yeter
bizim.
Ne farkeder önümüzde uzanan birer açık gömüt
olsa da hepimizin?
Yiğitler gibi göğüsleyeceğiz eli kanlı korkaklar
sürüsünü,
Köşeye sıkışmış ölerek ama yenilmeyerek.

KIŞIN ARDINDAN

Bir gün, sabahın gümüşüne karşı
Ağaçlar döktüklerinde yapraklarını
Saçakların altında titreyen kuşlar
Gece için korunmuş oldular.

Langston Hughes

BEN DE ŞARKILAR SÖYLERİM-, AMERİKA!

Ben de şarkılar söylerim, Amerika!

Ben koyu renkli kardeşim.
Eve konuk geldiğinde
Beni mutfakta yemeye gönderirler.
Bense sadece gülerim
Ve çok çok yerim
Güçlenirim.
Yarın
Sofrada ben de oturacağım.
Konuklar geldiğinde
Kimse
Cesareti ele alıp
«Sen git mutfakta ye»
Diyemeyecek
Bana artık.

Üstelik
Ne kadar güzel olduğumu da görecekler
Ve utanacaklar.

Ben de varım, Amerika!

SUE KIRMIZILAR GİYDİĞİNDE

Susanna Jones kırmızılar giydiğinde
çağlardır yüzüstü duran
antik bir madalyonu andırır yüzü.
Hey İsa!
Trompet sesleriyle gel, İsa!

Susanna Jones kırmızılar giydiğinde
zaman öncesi bir Mısır gecesinden gelen
bir kraliçe yürür yeniden.

Hey İsa!
Trompetler çalarak gel, İsa!

Ve Susanna Jones'un
kırmızılar içindeki güzelliği
kalbimde alevlendirir
sızı gibi keskin bir aşk ateşini.

Hey İsa!
Zarif gümüş trompetlerle gel İsa!

ATLIKARINCA

Bu atlıkarıncanın bayım
Jim Crow kısmı nerede?
Ben binmek istiyorum da.
Aşağıda Güney'de, benim geldiğim yerde
Beyazlar ve renkliler
Oturamazlar yanyana.
Aşağıda Güney'de trenlerde
Hep bir Jim Crow vagonu vardır.
Otobüslerde de
Arkaya oturttururlar bizi.
Fakat bir atlıkarıncanın
Arkası olmaz, peki
Siyah bir çocuğun
Binebileceği at hangisi?

YARARI OLMADAN SÖYLEMEK

Bak beni dinle, Joe
Bilmez misin
ki sen yarın
yola çıkacaksın,
Çelik rüzgarların estiği yere.
Kaçamazsın istesen de.

Bak beni dinle oğlum
Bu böyle yazıldı
Ve sen yarın
ölmüş olacaksın.
Orada
Karın önder olduğu yerde.

Sorma bana neden
Git ve öl yalnızca sen.
Kaçamazsın
Göklerden saklanacak
Ve orada yatacaksın sen.
Bir madalya verecekler ailene
Karşılığında bir delikanlının.

«N'olur ağlama anne.»

ZENCİ NEHİRLERİ ANLATIYOR

Nehirler bilirim ben;
Nehirler bilirim dünya kadar yaşlı ve insan kanının insan damarlarında akışından daha eski.

Nehirler kadar derindir ruhum benim.

Fırat'ta yıkandım ben, şafaklar henüz çok gençken.
Kongo'nun kıyısına kurdum kulübemi ve o bana ninniler söyledi uyurken.
Nil'i kuşbakışı seyrettim ve üzerinde piramitler kurdum onun.
A.B. Lincoln New Orleans'a indiğinde Missisippi'nin söylediği şarkıları duydum ve gün batımında çamurlu göğsünün tümden altın rengine büründüğünü gördüm.

Nehirler bilirim ben
Yaşlı kederli nehirler.

Nehirler kadar derindir ruhum benim.

DÜŞÜNDÜM Kİ- BENİM TANCA'YDI İSTEDİĞİM

Artık biliyorum
Notre Dame Paris'tedir.
Ve Seine şimdi benim için
Haritada kıvrım kıvrım bir çizgiden
Ya da yolculuk öykülerindeki bir isimden
Çok daha fazlasını simgeler.

Artık biliyorum
Antwerp'te yüz kadının çıplak bedenlerini sattığı
Bir Kristal Palas vardır.
Ve Cenova'da gece aşkları denizcilerin
Doklarda beklerler erkeklerini.

Artık biliyorum
Aynı resimli kitaplardaki gibi
Büyük altın bir ay
Gerçekten yükselir Afrika'da
Palmiye korularının ardından.
Ve tamtamlar gerçekten çalarlar
Köy meydanlarında, mango ağaçları altında.

Artık biliyorum
Venedik bir kilise kubbesi
Ve bir su yolları ağıdır
Tanca ise güneş altında bir beyazlık.

Düşündüm ki
Benim Tanca'ydı istediğim,
Ya da Notre Dame'ın heykel başlı olukları,
Ya da Antwerp'ta Kristal Palas,
Ya da Afrika'da palmiye korularının altın ayı,
Ya da bir kilise kubbesi ve bir su yolları ağı.

Eski bir çokbilmiş
Mutluluk hiç bir yerde değildir demiş
Eğer senin içinde değilse.

Notre Dame Paris'tedir
Bundan eminim.
Ama ben düşündüm ki
Benim Tanca'ydı istediğim.

Arna Bontemps

TANRI İNSANLARA VERDİ

Tanrı sarı insana
çiçek zamanı esen
yumuşak bir meltem verdi.
İstekliliğini, bütün açıları alabilen
ince çekik gözlerini,
ve gelecek günlerin düşünü verdi.

Mavi gözlü insanlara
döner ayaklı koltuklar verdi,
yüksek binalarda raksedebilsinler diye.
Bir sürü gemiler bağışladı onlara denizde,
ve karada
askerler ve polisler bağışladı.

Siyah insan içinse Tanrı
daha fazla yorulmaya
gerek görmedi.
Yalnızca kahkaha armağanını
biraz bolcana verdi,
bir de gözyaşı şişesini.

Tanrı küçük insanlara
özlemlerin tadını bıraktı.

ŞAFAKÇILAR

Biz bu tepeye kılınçlarla
Bir savaş vermeye gelmedik;
Yaşamı zor bir amaç uğrunda harcıyarak
Yitirmek akıllıca da değil üstelik.
Ama bazıları gibi ölebiliriz yine de
Bir yol açarken doğacak güneşe.

Countee Cullen

BİR OZAN İÇİN

İpekli bir kumaşla sardım düşlerimi
Bir kenara koydum altın bir kutu içinde;
Uzun süre oyalayacaklar güvenin dişlerini,
İpekli bir kumaşla sardım düşlerimi.
Kin beslemiyorum hiç, kızgın bile değilim kimseye
Yeryüzünün nefesini böyle acı ve soğuk kıldı diye
İpekli bir kumaşla sardım düşlerimi
Bir kenara koydum altın bir kutu içinde.

BİLDİĞİM BİR HANIMEFENDİ İÇİN

o sanır ki yukarda cennette bile
yoksul siyah çocuk-melekler kalkıp saat yedide,
göksel dünyanın günlük işlerini görürlerken
onun sınıfındakiler geç yatar ve horlarlar.

Frank Marshall Davis

GECENİN DÖRT GÖRÜNÜMÜ

I. Arzuyla
Aşığına koşan bir kadın gibi
Gece odasına gelir dünyanın,
Uzanır;
Uysal ve boyuneğmiş
Soğuk yuvarlak yüzüne karşı ayın.

II. Gece meraklı bir çocuktur, dolanır
Yerle gök arasında, sürünür dizüstü
Pencerelerde kapılarda, batırır
Pembe tebeşiriyle
Bütün mahalleyi.
Gündüz ise
Hoşgörülü bir annedir.
Elinde giysileriyle oğlanın
Koşturur durur.

III. Gece
Kapıdan kapıya gezerek
Siyah keselerde
Nane yıldızlar satar,
Bir de külahlarda tepeleme
Vanilyalı ay satar
Malları bitene kadar;
Sonra eve yollanır,
Şafağın
Gümüş bozukluklarını şıngırdatarak.

IV. Gecenin kırıldı kırılacak şarkısı
Kıymık inceliğindedir.
Sabah güneşinin
Boru sesleriyle bağıran cazında
Bir milyon parçaya ayrılır.

ROBERT WHITMORE

İş yaşamındaki başarısı,
üç özel arabası,
bir karısı ve iki metresi,
evi
ve bütün kasabada konuşulan
mobilyaları ile;
kasabanın Geyikler'inin
üç seçimden bu yana yöneticisi
Robert Whitmore
beyin kanamasından öldü bir gün,
Georgia'dan gelen bir yabancı
onu eski bir Macon fedaisiyle
karıştırdığı zaman.

Nathaniel Macon: (1758-1837) Amerikalı siyaset adamı. Senato ve Kongre üyelikleri yaptı. Köleliğin kaldırılmasını engellemek için uğraş verdi. Zenci özgürlüğünün karşısında uzun yıllar büyük bir engel olarak kaldı.
Geyikler: Yörenin futbol takımı.

Robert E. Hayden

FREDERICK DOUGLASS

Bir gün bizim olduğu zaman, bu özgürlük, bu
bağımsızlık,
bu çok güzel ve korkunç şey, hava kadar gerek
toprak
kadar yarayışlı, en sonunda herkesin olduğu zaman,
gerçekten özümsendiği zaman, kan dolaşımımız
nabzımız
refleksimiz düşünmemiz denli doğal olup en
sonunda
kazanıldığı zaman, politikacıların tapar göründükleri
o cicili bicili puttan daha fazlasını anlattığı zaman
bu Douglass, bu eski köle, bu öldüresiye dövülmüş
sürgün edilmiş, kimsenin yalnızlık çekmediği bir
köşeye
sıkıştırılmadığı yabancılaşmadığı bir dünya düşlemiş
Zenci, bu sevgi ve düşüncede eşsiz adam, işte bu
adam
anılacak. Oh hayır, ne yazınsal anıtlarla, ne
söylencelerle
ne şiirlerle ve ne de bronzdan çelenklerle anılacak
yalnızca; fakat yaşamından doğan yaşamlarla, bu
çok güzel
ve gerekli şeyin dolu düşlerini gerçeğe dönüştüren
yaşamlarla anılacak.

Frederick Douglass: Zenci hareketi önderlerinden.

HEY DAYDELUS, HAYDİ UÇ YURDUNA

Georgia çamlıklarında alıp götüren gece,
tilki derisi davullar ve tören bançosu
Malinda güzelim danset benimle.

Gece jubadır, konjodur gece.
Malinda güzelim danset benimle.

Afrikalı bir büyücüdür gece,
arzuyu ve usancı birlikte dokur
bir çift kanat yapar.

(Hey uç yurduna, haydi uç yurduna)

Afrika'yı ansıyor musun?

(Hey yar havayı, haydi uç yurduna)

Büyükbabam benim; o döndü Afrika'ya
yalnızca kollarını açtı
ve uçtu gitti yurduna.

Rüzgarlı çamlıklarda alıp götüren gece;
gece bir gülüştür, bir özlemdir gece.
Malinda güzelim gel bana.

Yas tutan bir büyücüdür gece,
arzu ve usancı birlikte dokur
bir çift kanat yapar.

(Hey uç yurduna, haydi uç yurduna)

juba, konjo: Haiti kökenli zenci dansları.

Leslie Morgan Collins

MELEZ KIZ

Dansederken
Hiç İspanya gelir mi aklına
Melez kız,
Mor etekler ve kanat çırpan kastanyetler?

Gülerken
Hiç İspanya gelir mi aklına
Melez kız;
Altın şarap ve edalı menuyetler?

Şarkı söylerken
Hiç genç Amerika gelir mi aklına
Melez kız,
Kurşuni silahlar ve savaşan süngüler?

Ağlarken
Hiç Afrika gelir mi aklına
Melez kız,
Mavi geceler ve doğmaca maniler?

menuyet: üç zamanlı ağır bir dans.

Mari Evans

NEREYE GİTTİN?

nereye gittin?
emin adımlarla
yürüyüşünle
eğri gülüşünle...

neden bıraktın
beni
alıp da
giderken kahkahanı.
seninle birlikte
güneş de
ışık da
ve olan
bir kaç yıldız da gittiler...
biliyor musun?

nereye gittin?
emin adımlarla
yürüyüşünle
eğri gülüşünle,
bir cebinde
ödünç para
öbür cebinde
yüreğimle...

EĞER KEDER OLACAKSA

Eğer keder olacaksa
yaşanmamış
düşlenmemiş
gerçekleşmemiş
başarılamamış
şeyler için olsun,
bir de
söylenmemiş
Sevda için olsun.

Ray Durem

EN SON EŞİTLİK

Biliyorsun Joe, çok tuhaf bir şey bu bizimkisi
Bütün yaşamın boyunca seni endişelendirdim ben.
Hep korktun bir gün senin yanında işe gireceğimden,
Hep sakındın garsonun ikimize birden hizmet etmesinden,
Hep korktun bir gün seversem diye kız kardeşini
Ya da onun beni sevmesinden.

Hiç istemedin seninle yememi,
Çok korktun sana komşu gelirim diye.
Fakat Joe, şu atom bombası ile
Öyle görünüyor ki biz birlikte öleceğiz.

Bu hiç de doğru gözükmüyor, değil mi Joe?

ÖDÜL

Beni 25 yıl boyunca
izleyen FBI adamı için
altın bir kol saatidir.

Evet, yaşlı casus
bana benzeyen.
Seni çıkmaz sokaklarda gezdiren,
bir kaç kez Meksika'ya götüren,
Yüksek Sierralar'da balık avlatan,
Philharmonic'te caz dinleten
hep benim.

Sen yaşamın boyunca beni izledin
bense senin karını giydirdim,
iki çocuğunu kolejlerde okuttum.
ne yararı oldu, peki?
işte güneş her sabah
doğmayı sürdürüyor hâlâ
ve sen söyle bana
hiç gördün mü beni
bir başkan yardımcısını satın alırken,
ya da okul kapatırken
ya da Trujillo'ya faizle borç verirken?
hiç yakaladın mı beni
uçak biletleriyle oynarken?
Los Angeles'te barların kapalı olduğu saatlerde
biraz yasak viski bulup da aldığım olmuştu, evet
ama Patron da bundan payını almıştı.
ne bir Koreli öldürdüm şimdiye kadar
ne de Missisippi'de ondört yaşında çocukları,
ne Guatemala'yı bombaladım,
ne de silah sattım Cezayirli avlıyanlara.
evet, yadsımıyorum; zenci bir çocuğu
beyazlara özel bir salona sokmuştum bir kez
ama o benim kızımdı, daha üç yaşındaydı
çişi gelmişti, işemek zorundaydı.

Martin Luther King, Jr.

BİR DÜŞÜM VAR BENİM'den

Bir düşüm var benim
öyle bir düş ki;
bir gün Georgia'nın kızıl tepelerinde
kölelerin ve eski köle sahiplerinin oğulları
kardeşlik sofrasında birlikte oturabilecekler,
bir gün adaletsizliğin ve baskının sıcağıyla kavrulan
Missisipi bile
bir özgürlük ve adalet beldesine dönüşecek.

Bir düşüm var benim
öyle bir düş ki; dört küçük çocuğum benim
bir gün derilerinin renkleriyle değil
fakat ahlak ve kişilikleriyle
değer bulacakları
bir Ulusta yaşayacaklar.

Bir düşüm var benim
öyle bir düş ki;
bir gün Alabama'da
bu
ağzından uzlaştırma ve lağvetme sözcükleri dökülen
artniyetli ırkçısı, eyalet başkanıyla birlikte
Alabama'da
işte burada
küçücük siyah çocuklar küçücük beyaz çocuklarla
kızlı erkekli
kardeş kardeşe elele tutuşabilecekler.

Bir düşüm var benim
öyle bir düş ki;
birgün bütün vadiler yükseltilecek,
bütün dağlar tepeler alçaltılacak,
engebeler yokedilecek, kıvrımlar düzeltilecek
ve Tanrı'nın görkemi tekrar ışıyacak
ve işte bütün insanlar onu birlikte görecekler

Bu bizim umudumuz;
bu inançla döndüm ben Güney'e
bu inançla biz
umutsuzluk dağlarından bir avuç umut sökebilecek,
bu inançla biz
Ulusumuzun kulak tırmalayan kargaşasını
sıcacık bir kardeşlik türküsüne dönüştüreceğiz.
Bu inançla birlikte çalışabilecek,
birlikte içeri girebilecek
ve işte bu inançla biz
bir gün ona ulaşacağımızdan emin olarak
özgürlük için omuz omuza verebileceğiz.

Calvin Hernton

UZAKTAN ÇALAN DAVUL

Ben ne bir benzetmeyim ne de bir simge.
Bu duyduğun da
ağaçlardan gelen rüzgar sesleri değil.
Ne de bir kedi eziliyor sokakta.
Ben eziliyorum sokakta.
Benim
ağlayan da gülen de acı çeken de sevinç duyan da.
Bunları söyleyen de benim çünkü varım.
Bu benim sesim,
Bu sözler benim sözlerim.
Benim ağzım konuşur onları,
Benim elim yazar.
«Ozanım Ben»
Benim yumruğum bu duyduğun
Kulaktozunda patlayan.

ARMAĞAN

yılbaşı sabahı ben
herkesten önce kalkıp
giyinmeden
tahta döşemelerde
koşarak
doğruca ön odaya gittim,
büyükannemi
geçen yılki bez bebeğime
yeni bir düğme dikerken
görmek için.

Lawrence Bedford

KENTİ NEDEN YAKTIĞIMI ANLATAN UZUN BİR ŞİİRİN BAŞLANGICIDIR

Kentim uyuyordu
Ben nefret içinde büyürken
Arka sokaklarında boğulurken.
Güneş ışırdı hep
Kentimin göklerinde.
Fakat ışıkları hiç ulaşmadı
Benim dişlerimle
Ayakkabı parlattığım köşelere,
Babamın elleriyle
Kentimin çöplerini topladığı
Anamın kara göğüsleriyle
Beyaz bebekleri emzirdiği köşelere.
Evet, yeni yüksek gökdeleninin
Ve etiketli olağandışı insan türünün yaşadığı
Bir milyon dolarlık evlerinin
Sıcak ortamında
Kentim uyudu hep.
Beyaz bulvarları boyunca uyudu.
Ve ben büyüdüm.

Eşini parçalanmış bulmak için
Uyanan
Vahşi bir hayvan gibi
Bir saniyede büyüdüm.
Ruhumda ateşlerle
Yüreğimin duyarlı köşelerini
Yakarak oyan ateşlerle büyüdüm.
(Sonradan kanamasınlar ölene dek diye)
Kurşunla dolduruldu bu oyuklar.
Ve elimde bir teneke benzinle ben
Ayrıldım kolejden.

OZANLARLA İLGİLİ KISA AÇIKLAMALAR

Richard Rive (1931—) Güney Afrikalı ozan. Cape Town'da doğdu. Babası Amerikalı zenci bir denizci, annesi ise Cape Townlı bir melezdi. Aynı kentin üniversitesini bitirdiğinde ozan ve öykü yazarı olarak ünlenmişti. Kendi ülkesinde türlü engellemelerle karşılaşan ozanın öyküleri Avrupa ülkelerinde, özellikle Almanya ve İsveç'te yayımlanma olanağı buldular. Yaşamını renklilere eğitim veren bir lisede İngilizce ve Latince öğretmenliği yaparak sürdürmektedir.

Peter Abrahams (1919—) Johannesburg'un sefaletle çevrili dış mahallelerinden birinde doğdu. Yaşamının ilk yirmi yılını aynı yerde geçirdi. Bir süre gemilerde ateşçilik yaptı. Daha sonra kendini uzun zamandır içini kemiren yazarlığa verdi. Ancak kısa bir süre sonra İngiltere'ye kaçmak zorunda kaldı. Bir süre İngiltere'de mülteci olarak yaşadıktan sonra bindokuzyüzellilerde Jamayka'ya göç etti ve yerleşti. Tüm Afrika kıtasının en ünlü ozanlarındandır. Yaşamı boyunca bir dizi roman, raporta ve şiir vermiştir. Ancak geniş ününü ÖZGÜRLÜĞÜ ANLAT isimli çok başarılı özyaşam öyküsüyle yapmıştır.

Ellis A. Komey Gana'da doğdu. İyi bir eğitim gördü. Yaşamını günümüze değin gazetecilikle sürdürdü.

A.L. Milner-Brown Gana'da doğdu. Yaşamını Akra'da yazarlık, gazetecilik ve öğretmenlik yaparak sürdürmektedir, şiirleri «KARA AFRİKADAN ŞİİRLER»de yayınlanmıştır.

Kofi Awanoor (1935—) Gana'nın Volta bölgesinde doğdu. Gana Üniversitesi'nde eğitim gördü. Afrika sözlü şiir geleneği üzerinde araştırmalara girişti. Bir romanı ve bir de şiir kitabı vardır, (YENİDEN BULMAK).

Roland T. Dempster Liberya'da doğdu. Liberia college'da öğrenimini tamamladı. Daha sonra Amerika'ya geçerek gazetecilik öğrenimi gördü. Ülkesine döndükten sonra Liberya Çağı gazetesinin yönetimine geldi. Bu arada önemli sayıda şiir ve öykü kitabı yayımlandı.

Fenton Johnson (1888-1958) Şikago'da doğdu. Aynı kentin üniversitesini bitirdi. Ondokuz yaşında girdiği Şikago-Pekin Tiyatrosu için özgün oyunlar yazdı. Değişik yazın dergilerinde çalıştı. Üç şiir kitabı yayımlanmıştır. BİRAZCIK DÜŞLEMEK (1914), KARANLIĞIN GÖRÜNTÜLERİ (1916), TOPRAĞIN TÜRKÜLERİ (1916). Değişik incelemelerinin yanı sıra bir de öykü kitabı bulunur.

Claude Mc Kay (1891-1948) Jamayka'da doğdu. Onbir çocuklu bir çiftçi ailesinin son çocuğu idi. İlkgençliği türlü zorluklarla geçti. İlk şiir kitabını yirmi yaşında yayımladı. (JAMAYKA ŞARKILARI) 1911? Jamayka İngilizcesiyle yazılmış bu şiirler halk arasında büyük yaygınlık kazandılar. Öğrenimini sürdürmek amacıyla Amerika'ya geçti. Kısa bir süre sonra New York'a yerleşti. Bir süre Liberator dergisinin yazı işleri yardımcılığını üstlendi. NEW HAMPSHIRE'DA BAHAR (1920), HARLEM GÖLGE-

LERİ (1922), BANÇO (1929), ZENCEFİL KÖYÜ (1932), MUZ DİBİ (1932) birbirini izleyerek bu dönemde yayımlandılar. Yaşamının son dönemini Avrupa'da geçirdi. EVDEN ÇOK UZAKTA (1937) ve HARLEM: ZENCİ METROPOLİS (1940) son şiir kitapları olmuşlardır.

Langston Hughes (1902-1967) Dünya okurlarınca en çok tanınan zenci ozanlardandır. Missouri'de doğdu. Ondokuz yaşında «ZENCİ NEHİRLERİ ANLATIYOR» başlıklı şiir ile dikkatleri çekti. 1929'da Lincoln Üniversitesi'ni bitirdi. Uzun ozanlık serüveni boyunca sayısız ödül kazandı. Bunların arasında Hermon, Guggenheim, Rosewald ve Spingarn Medal en önemlileridirler. On şiir kitabı yayımladı. En çok yankı uyandıranları şunlardır; SHEAKESPEARE HARLEMDE (1942), TEK YÖNLÜ BİLET (1949), ANNENE SOR (1961), PARS VE KAMÇI (1967). Ozanlığı yanı sıra Zenci Şiiri üzerine araştırmaları, Garcia Lorca, Gabriela Mistral ve Nicolas Guillen'in İngilizce çevirileri ve beş tiyatro oyunuyla da tanınmıştır.

Arna Bontemps (1902—) Lousiana'da doğdu. 1923'te Pacific Union College'yi bitirdi. Kütüphanecilik üzerinde çalıştı. 1926 ve 1927'de Fırsat (Opportunity) isimli zenci yazın dergisinin koyduğu Alexander Pushkın ödülünü üstüste kazandı. En çok yankı uyandıran eserleri şunlardır. TANRI PAZARLARI GÖRÜR (1931-Roman), KARA FIRTINA (1936-Roman), FREDERICK DOUGLAS (1959-Şiir).

Countee Cullen (1903—1946) New York'ta doğdu. Aynı kentin devlet üniversitesinde okurken Wilier Byner şiir ödülünü kazandı. Okulu bitirdikten sonra yaşamını öğretmenlik yaparak sürdürdü. 1925'te yirmi iki yaşındayken ilk şiir kitabını yayımladı, COLOR (RENK). Ertesi yıl Harmon ödülünü kazandı.

Bu ilk kitabı daha sonra diğerleri izledi. BAKIR GÜNEŞ (1927), KAHVE TENLİ KIZIN DESTANI (1928), KARA TENLİ İSA (1929), KAYIP HAYVANLAR BAHÇESİ (1940), DOKUZ YAŞAMIM VE ONLARI NASIL YİTİRDİĞİM (1942). Bir de roman çalışması vardır.

Frank M. Davis (1905—) Kansas'ta doğdu. Gazetecilik öğrenimi gördü. Yazları çiftliklerde ve yapı sitelerinde çalışırdı. 1931'de Atlanta «günlük dünya» gazetesinin kurucuları arasında yer aldı. 1934'te Şikago'da Associated Negro Press ajansına geçti. Üç şiir kitabı yayımlanmıştır. KARA ADAMIN ŞİİRİ (1935), BEN AMERİKAN ZENCİSİYİM (1937), 47'NCİ SOKAK (1948). Yaşamının son döneminde Havai'ye yerleşti.

Robert E. Hayden (1913—) Michigan'da doğdu. Aynı eyaletin üniversitesini bitirdi. İlk şiir kitabı TOZA ÇİZİKTİRİLMİŞ YÜREK 1940'ta yayımlandı. 1938 ve 1942'de Hopwood şiir ödülünü kazandı. ANILARIN DESTANI (1963) ve SEÇİLMİŞ ŞİİRLER (1966) yankı uyandıran diğer eserleri oldular. Bunlardan ilki Senegal'de ilk kez yapılan Dünya Zenci Sanatları Şenliği'nde şiir dalında büyük ödülü aldı.

Leslie M. Collins (1914—) Lousiana'da doğdu. 1936'da üniversiteyi bitirdi. Fisk Üniversitesi'nde öğretim üyeliği yaparak yaşamını sürdürdü. Şiirleri Amerikan Zenci Şiiri ve Ozan Deneyimi dergilerinde yayımlandılar.

Mari Evans (19—,) En çok okunan kadın zenci ozanlardandır. Şiirleri Amerikan Zenci Şiiri ve Yeni Zenci Ozanlar'da yayımlanmıştır.

Ray Durem (1915-1963) Ondört yaşında donanmaya katılmak düşüyle evden kaçtı. Yıllar sonra İspan-

ya iç savaşında ortaya çıktı. Uluslararası Gönüllüler Tugayında Cumhuriyetçiler saflarında savaştı. Savaştan sonra ülkesine döndü. Ancak FBI tarafından tehlikeli olarak dosyalanmıştı. Bu nedenle bir türlü rahat yüzü görmedi. Çağının en güçlü yazan ozanlarından olmasına rağmen engellemeler yüzünden bir türlü kitap yayımlayamadı. Yaşamının son döneminde Meksika'ya yerleşti.

Martin Luther King, Jr. (1928—1968) Zenci özgürlüğü hareketinin en önde gelen isimlerindendir. Ünlü Washington Yürüyüşü sırasında ilk kez okuduğu «BİR DÜŞÜM VAR BENİM» başlıklı manzum eseri alışılagelmiş şiir kalıplarının dışında olmasına rağmen zenci şiirinin en duygulu örneklerinden biri sayılır.

Calvin Hernton (1932—) Genç zenci ozan. Fisk Üniversitesi'nde öğrenim görmüş ve yine aynı üniversitede öğretim üyeliği yapmıştır. Bir şiir kitabı vardır, fakat asıl ününü iki denemesiyle yapmıştır, AMERİKA'DA SEKS VE IRKÇILIK ve BEYAZ AMERİKALILAR İÇİN BEYAZ SAYFALAR.

Carol Freeman (1941—) Louisiana'da doğdu. California Üniversitesi'ni bitirdi. 1960'tan bu yana şiirleri çeşitli yazın dergilerinde yayımlanmaktadır.

Lawrence Bedford (1946—) Genç zenci ozan. Lise yıllarında şiir yazmaya başladı. Kısa zamanda tanındı.

KAYNAKÇA

(1) *3000 Years of Black Poetry* / Alan Lomak and Raoul Abdul
DODD, MEAD and CO. / New York 1970
Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi 808.81 L83t

(2) *Poems from Black Africa* / Edited by Langston Hughes
Indiana University Press / 1963
İstanbul Amerikan Kütüphanesi 896Hu

(3) *The Poetry of the Negro* / Edited by Langston Hughes and Arna Bontemps
Doubleday and Company Inc / New York 1970
İstanbul Amerikan Kütüphanesi 811.08 H

(4) *Poems from Africa* / by Samuel Allen
Thomas Crowell Company / New York 1970
İstanbul Amerikan Kütüphanesi 896A

Richard Rive (2) sayfa 123; Peter Abrahams (2) 113
Ellis A. Komey (2) 60; Kofi Awanoor (4) 92;
A.L. Milner-Brown (1) 167
Roland Dempster (2) 81;
Fenton Johnson (3) 88,85; Claude Mc Kay (3) 96, 102;
Langston Hughes (3) 182, 192, 187, 196, (1) 228, 229;
Arna Bontemps (3) 225, 223; Countee Cullen (1) 234, (3) 231;
Frank M. Davis (3) 250, 254; Robert Hayden (3) 288, 296;
Leslie Collins (3) 294; Marl Evans (1) 254, (3) 307;
Ray Darem (1) 243, (3) 330; Martin L. King, Jr. (1) 249;
Calvin Hernton (1) 250; Carol Freeman (3) 435
Lawrence Bedford (1) 257

İÇİNDEKİLER

Zenci Şiiri Üzerine / 5
GÜNEY AFRİKA
Richard Rive
Gökkuşağının Bittiği Yerde / 9
Peter Abrahams
Ben Renkliyim / 10
GANA
Ellis Ayitey Komey
Yıkımdı Yolaçtığın / 14
Kofi Awanoor
Keder Şarkıları'ndan / 15
A.L. Milner Brown
Kim'bilir / 16
LİBERYA
Roland T. Dempster
Afrika'nın Savunusu / 17
BİRLEŞİK AMERİKA
Fenton Johnson
Yoruldum Artık / 18
Egemenler / 20
Claude Mc Kay
Öleceksek / 21
Kışın Ardından / 22
Langston Hughes
Ben de Şarkılar Söylerim Amerika / 23
Sue Kırmızılar Giydiğinde / 24
Atlıkarınca / 25
Yararı Olmadan Söylemek / 26
Zenci Nehirleri Anlatıyor / 27
Düşündüm ki Benim Tancaydı İstediğim / 28
Arna Bontemps
Tanrı İnsanlara Verdi / 30
Şafakçılar / 31

Countee Cullen
Bir Ozan İçin / 32
Bildiğim Bir Hanımefendi İçin / 33
Frank Marshall Davis
Gecenin Dört Görünümü / 34
Robert Whitmore / 36
Robert E. Hayden
Frederick Douglass / 37
Hey Daydelus Haydi Uç Yurduna / 38
Leslie Morgan Collins
Melek Kız / 39
Mari Evans
Nereye Gittin / 40
Eğer Keder Olacaksa / 41
Ray Durem
En Son Eşitlik / 42
Ödül / 43
Martin Luther King, Jr.
Bir Düşüm Var Benim'den / 45
Calvin Hernton
Uzaktan Çalan Davul / 47
Carol Freeman
Armağan / 48
Lawrens Bedford
Kenti Neden Yaktığımı... / 49

Ozanlarla İlgili Açıklamalar / 51
Kaynakça / 57

KARATENLİ ŞİİRLER

ÖZCAN ÖZBİLGE

Bir düşüm var benim

öyle bir düş ki;
birgün bütün vadiler yükseltilecek,
bütün dağlar tepeler alçaltılacak,
engebeler yokedilecek, kıvrımlar düzeltilecek
ve Tanrı'nın görkemi tekrar ışıyacak
ve işte bütün insanlar onu birlikte görecekler.

ONEMLİ NOT :

Bu kitap basılı fiyatının üzerinde satılamaz.

70 Lira